
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ
КУЛЬТУРИ, ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

збірник наукових праць

№43' 2011

КНЛУ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРИ,
ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ
збірник наукових праць

№43'2011

Київ-2011

сонети В. Шекспіра у перекладі С. Маршака, покладені на музику Мікаелем Таривердієвим.

В підготовлених мультимедійних презентаціях учні використали відеофрагменти, пов'язані з екранізацією творів великого драматурга. Були переглянуті фрагменти з вистави „Гамлет” на сцені Московського театру МХАТ (у головній ролі з Володимиром Висоцьким), театру на Бродвеї у 1964 (у головній ролі Річард Бартон), фрагмент однойменного фільму 1948 року (з Лоуренсом Олів'є). також фрагменти художнього фільму "Ромео і Джульєтта" режисера Франко Дзефереллі (1964 р.). Подвійний візуальний та слуховий ефекти під час сприйняття англійських відеоматеріалів сприяли відпрацюванню інтонаційного оформлення мовлення учнів, створювали емоційний фон для підвищення ефективності представленої інформації. Група учнів декламувала сонети в оригіналі та порівнювала їх з українськими перекладами, виконаними видатними поетами та письменниками. Діти показали, що твори Великого митця завжди захоплювали і продовжують захоплювати сучасників силою почуттів та глибиною думок.

На контролюючому етапі виконання учнями проектною роботи перевірялось та оцінювалось вчителем під час її презентації. А на уроці вчитель обговорював з учнями ефективність роботи кожного в процесі читання художніх творів В.Шекспіра, аналізував їх помилки. Оцінювався рівень сформованої і вміння розуміння учнями змісту художніх творів, враховувалися його повнота та точність, вміння вилучати основні факти з прочитаного. Їх аналізувати, коментувати, робити висновки і узагальнення, висловлювати свою думку про них.

Оцінюючи загалом проектну роботу кожного учня, вчитель використовував критерії, що передбачали оцінку самого тексту проекту, якості змісту виконаного завдання та його презентації, внесок у роботу кожного з учасників, уміння учнів взаємодіяти в групі, спілкуватись, співпрацювати тощо.

Отже, робота над таким проектом, хоча і потребує значних зусиль, ефективно поєднує оволодіння іноземною мовою з вивченням культури народу, мова якого вивчається, його історією, формуючи не тільки мовну, але й культурологічну компетенцію учнів, прищеплює інтерес до вивчення англійської мови. Читання класичної англійської художньої літератури найкраще допомагає їм оволодіти основними прийомами читання, підвищує рівень володіння навичками мовленнєвої діяльності. В учнів з'являється почуття задоволення від усвідомлення свого вміння читати шедеври світової літератури в оригіналі.

Ми переконані, що поєднання читання творів англійської класики з позакласною підготовкою учнями таких проектних завдань переслідує подвійну мету - формуючи в них не тільки навички і вміння мовленнєвої діяльності, але й художній смак та культурологічний кругозір. У процесі читання шедеврів геніального драматурга і поета та

підготовки завдань такого проекту більшість учнів, мабуть, вперше доторкнулись до безцінної Шекспірової творчої спадщини і впевнились в її унікальній неповторності та вічній привабливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арванітопуло Е. І\ Реалізація проектною методикою навчання іноземного спілкування в середній школі / Е. Г. Арванітопуло // Іноземні мови. - 2005. — № 4. - С. 3 - 11.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [кол. авторів під керуванням Ю. Ніколаєвої]. - К.: Ленвіт, 1999. - 320 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): навчальний посібник/С. Ю. Ніколаєва. - К.: Ленвіт, 2008. - 285 с.
4. Полат Е. С. Метод проектів на уроках іноземного мови / Е. С. Полат // Іноземні мови в школі. - 2000. - № 2. - С. 3 - 9.
5. Ригал Г. Метод проектів: нова якість навчання / Г. Ригал // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2002. - ЖЗ.-С. 102-106.
6. Сисогва С. О. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів / С. О. Сисогва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2002. - Вип. 1(5). - С. 73-80.
7. Шекспір В. Твори : [в 6-ти т.] / Вільям Шекспір. - К. : Видавництво художньої літератури "Дніпро". 1986. - Т.6.-С. 632-633.

УДК 374.31

Соловей Л.С.

Інститут туризму Федерації профспілок України

СТАН ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ І ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (60 - 80-і рр. ХХ ст.)

Стаття присвячена дослідженню змісту і форм організації туристично-краєзнавчої роботи, яка проводилася в загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладах України у 1960 - 1980-их рр.

Ключові слова: туристично-краєзнавча робота, позашкільні навчально-виховні заклади, юний турист, туристичний зліт, туристичний гурток.

Соловей Л. С. Содержание туристско-краеведческой работы в общеобразовательных и внешкольных учебно-воспитательных заведениях Украины (60 - 80 ые гг. ХХ ст.). Статья посвящена анализу содержания и форм организации туристско-краеведческой работы, которая проводилась в общеобразовательных и внешкольных заведениях Украины в 1960—1980-ых гг.

Ключевые слова: туристско-краеведческая работа, внешкольные учебно-воспитательные заведения, юный турист, туристский слет. туристский кружок.

Solovei L. S. The state of tourism and local lore studies at general and out-of-school teaching and educational establishments of Ukraine (in the 60s and 80s of the 20th century). The article deals with the contents and form of organising tourism and local lore

studies at general and out-of-school teaching and educational establishments of Ukraine in the 1960s - 1980s.

Key words: tourism and local lore studies, out-of-school teaching and educational establishments, young tourist, gathering of tourists, tourist study group.

З метою входження в європейський і світовий освітянський простір в Україні відбувається реформування і модернізація всіх ланок національної освіти. Закони України “Про освіту” (1991), “Про загальну середню освіту” (1999), “Про позашкільну освіту” (2000), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Концепція Державної цільової програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року (2009) окреслили нові завдання і підходи до організації сучасної шкільної освіти.

В усьому світі діяльність позашкільних закладів розглядається як складова безперервної системи освіти, спрямованої на розвиток юної особистості, її соціалізацію і підготовку до активної професійної і суспільно-державної діяльності. Вітчизняна позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я особистості. Серед 11 напрямів позашкільних навчальних закладів найбільшою популярністю користуються дослідницько-експериментальний, художньо-естетичний, еколого-натуралістичний, туристично-краєзнавчий, науково-технічний, військово-патріотичний та спортивний [1]. У 2007 р. 1 млн. 199 тис. школярів займалися у 1478 позашкільних навчальних закладах [1]. Станом на 1 січня 2010 р. у системі Міністерства освіти і науки України функціонували 1493 державні та комунальні позашкільні навчальні заклади. Понад 1 млн. 242 тис. учнів навчалися в позашкільних закладах, що складає 35,5% від загальної кількості дітей шкільного віку [1]. Ці дані свідчать про позитивну динаміку зростання мережі позашкільних закладів.

Невід'ємною складовою позашкільної освіти є система закладів дитячо-юнацького туризму, яка нараховує 102 центри туризму і краєзнавства учнівської молоді та станції юних туристів [6, с. 63]. Діяльність позашкільних навчальних закладів туристично-краєзнавчого напрямку спрямовується на залучення вихованців, учнів і слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками з туризму і краєзнавства [7]. Зауважимо, що окрім профільних закладів туристично-краєзнавчу роботу з дітьми шкільного віку проводять інші типи загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладів (див. табл.1).

Таблиця 1

СТРУКТУРА
сучасних загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладів, які займаються туристично-краєзнавчою роботою

Загальноосвітні навчально-виховні заклади	Позашкільні навчально-виховні заклади	Профільні навчально-виховні заклади
Загальноосвітні школи. Спеціалізовані школи. Професійно-технічні навчальні заклади. Ліцеї. Гімназії. Коледжі. Школи-інтернати.	Палаці дитячої та юнацької творчості. Центри позашкільної освіти. Будинки школяра. Мала академія мистецтв (народних ремесел). Мала академія наук учнівської молоді.	Центри туризму і краєзнавства учнівської молоді. Станції юних туристів. Станції юних натуралістів. Станції юних техніків. Дитячі флотилії моряків і річковиків. Клуби військово-патріотичного виховання. Дитячо-юнацькі клуби: краєзнавців, туристів.

Туристично-краєзнавча робота, як складова шкільної освіти, сприяє вихованню у дітей національної свідомості і патріотизму, розширенню кругозору, дає можливість краще пізнати історію, географію, звичаї, обряди і традиції рідного краю, пробуджує в дітей естетичні почуття і любов до природи та історико-культурної спадщини.

Аналіз наукових досліджень показав, що проблемою дитячо-юнацького туризму займаються науковці О. В. Колотуха, Я. М. Кошуба, А. М. Кузьминов, Л. М. Логинов, С. І. Нікітенко, Ю. В. Рухлов.

Дослідники А. А. Берг, В. В. Бенедюк, В. С. Бугрій, Г. М. Гуменюк, Н. М. Іванків, О. В. Колотуха, Я. В. Луцьків, В. В. Лопатинська, С. П. Оришко, Н. Л. Панченко, Л. В. Петько, С. З. Рут, М. В. Соловей, П. Т. Тронько вивчають історію становлення і розвиток туристично-краєзнавчої справи в Україні, питання організації туристично-краєзнавчої діяльності в загальноосвітніх школах і позашкільних навчальних закладах.

Проблему підготовки майбутніх учителів до організації краєзнавчої роботи у шкільних і позашкільних навчальних закладах вивчають дослідники В. В. Матіяш, В. В. Обозний, С. М. Танана, О. В. Тімець, Т. М. Ткачівська.

У Державній національній програмі “Освіта” зазначається, що використання кращого вітчизняного досвіду позашкільної роботи з дітьми та молоддю є одним із стратегічних завдань та напрямів реформування позашкільного навчання і виховання

[3, с. 27]. Вважаємо, що для подальшого розвитку змісту, організації і методики застосування туристично-краєзнавчої роботи необхідно проаналізувати історичний досвід туристично-краєзнавчої роботи, яка проводилася загальноосвітніми і позашкільними навчальними закладами у період стрімкого розвитку дитячого туризму і туристично-краєзнавчої справи (1960-і - 1980-і рр.).

Метою статті є вивчення змісту і форм організації туристично-краєзнавчої роботи, що проводилася в загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладах України у 60 - 80-і рр. XX ст.

В Україні розвиток позашкільної освіти розпочався на початку XX століття і був пов'язаний з діяльністю громадських просвітницьких організацій у містах і селах. Так, у 1910 р. у селі Верхня Хортиця сільським вчителем природознавства П. Бузуком уперше в Україні було створено Товариство охоронців природи. Це товариство зіграло важливу роль у розвитку природоохоронного дитячого руху [4, с. 686].

А у 1916 р. на загальних зборах Київського

обласного педагогічного товариства було зазначено, що "...сама школа не може організувати позашкільне виховання учнів на належному рівні, тому потрібно створювати різноманітні просвітницькі клуби для учнів" [4, с. 686].

Громадський діяч і педагог С. Ф. Русова вважала екскурсії, туристичні подорожі на природу, на околиці міста, до історичних пам'яток найкращим способом пізнання рідного краю і національної культури. С. Ф. Русова одну з найбільших проблем виховання учнівської молоді вбачала у відсутності "...широкого патріотизму саме через те, що ми занадто мало знаємо свій рідний край, не додивляємося до життя народу, не цікавимося явищами природи" [4, с. 686].

Становлення структури позашкільних закладів відбулося упродовж 1920-х рр.:

- перший дитячий театр (м. Харків, 1920 р.);
- перша дитяча біологічна станція (м. Київ, 1925 р.);
- перша дитяча технічна станція (м. Київ, 1927 р.);
- Республіканська дитяча екскурсійно-туристична станція (м. Київ, 1931 р.) [4, с. 686].

Саме Республіканська дитяча екскурсійно-туристична станція Міністерства освіти УРСР (з 1980 р. Республіканська станція юних туристів — РСЮТ, з 1992 р. - Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді) та обласні дитячі екскурсійно-туристичні станції (далі ДЕТС) впродовж радянських часів активно займалися розвитком дитячого туризму і організацією туристично-краєзнавчої роботи у школах та позашкільних навчально-виховних закладах.

У повоєнні часи на систему позашкільних навчально-виховних закладів покладалася завдання ідеологічного виховання підростаючого покоління. У 60-і рр. XX ст. туристично-краєзнавча робота

особливо активізувалася у зв'язку з тим, що туристи-краєзнавці отримували завдання вивчати історію рідного краю. вести пошуково-дослідницьку діяльність, збирати матеріал для створення експозиції шкільних музеїв.

Слід визнати, що туристично-краєзнавча робота в загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, яку організували Республіканська і обласні ДЕТС впродовж 60 - 80-х рр. XX ст., була вкрай заідеологізована. Основним завданням туристично-краєзнавчої роботи вважалася ідейне виховання учнів на революційних, бойових, трудових традиціях радянського народу, Комуністичної партії і Ленінського комсомолу. У радянський період в Україні відбувалися масові походи школярів до місць битв Великої Вітчизняної війни. проходили ексспедиції, туристичні походи, освітні екскурсії з метою вивчення рідного краю. Тільки упродовж 5 років з 1956 р. до 1960 р. по столиці УРСР зі школярами було проведено 715 екскурсій (8, с. 42). Серед різноманітних форм туристично-краєзнавчої роботи найбільш масовою стала Республіканська ексспедиція школярів "У країну знань", яка присвячувалася 100-річчю з дня народження В.І.Леніна. Юні туристи УРСР ставали активними учасниками тематичних туристичних походів: "По Ленінських місцях"; "Втілення ленінських ідей у розвиток Донбасу"; "По місцях транспортування ленінської "Іскри" через Поділля"; "Стежками народних месників"; "Героїчний шлях Комсомолу"; "Герої праці на Житомирщині"; "До 30-річчя возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною". Наприкінці 1960-х рр. у республіканській ексспедиції школярів "У країну знань" взяли участь 66 загонів школярів, які налічували 1 млн. 980 тис. осіб [10, арк.1].

У кожній школі, районі, області відбувалися походи юних туристів, проводилися огляди шкільних музеїв і залів бойової і трудової слави. Учасники подорожей вивчали рідний край, збирали матеріали для експозиції шкільних музеїв В. І. Леніна, краєзнавчих музеїв, музеїв бойової і трудової слави радянського народу.

Юні туристи Городецької школи № 2 Львівської області у 1969 р. під час туристично-краєзнавчих подорожей у Карпатські гори збирали народні пісні, легенди про відомих постатей того краю: Захара Беркута та Олексу Довбуша ознайомилися з особливостями бойківських, гуцульських і лемківських діалектів, збирали зразки народної вишивки (10, арк. 2).

Того ж року учні № 38 м. Сімферополя зібрали численний матеріал для шкільного музею В. І. Леніна на теми: "Вірні ленінці-комуністи нашого міста і області"; "По ленінських місцях"; "Юні ленінці влучає Ілліча". Зібраний школярами архівний матеріал: підписані В. І. Леніном документи і декрети про Крим "Декрет про лікувальні місця загальнодержавного значення Криму", "Декрет Ради праці і оборони про передачу курортам Криму трофейного майна залишеного білогвардійцями"

вважалися найціннішими в експозиції шкільного музею.

У Херсоні юні туристи клубу «Азимут» упродовж 1969 р. взяли участь у 18 походах по рідному краю, а також організували і провели дводенний шкільний туристичний зліт [10, арк. 3].

У 1960 р. учні Снятинської школи Івано-Франківської області здійснили туристичну подорож (Косів - Криворівня Жаб'є). Пройшли найвищими вершинами Карпат від Попа Івана до Говерли, побували у Ворохті, Яремчі, Коломиї. Під керівництвом педагога В. М. Гуцуляка юні туристи провели кінозйомку своєї туристичної подорожі [2, с. 16].

Іншою популярною формою туристично-краєзнавчої роботи в радянський період вважалися обласні туристичні зльоти. Маючи ідейно-політичне спрямування, туристичні зльоти, зазвичай, присвячувалися пам'ятним датам - 100-річчю з дня народження В.І.Леніна, 50-річчю ЛКСМУ тощо.

Проте, незважаючи на ідейне спрямування цих заходів, під час їх проведення завжди приділялася достатня увага змаганням юних туристів із туристської техніки та орієнтування на місцевості. Під час проведення туристичних зльотів відбувалися зустрічі з відомими людьми краю: працювали краєзнавчі виставки: проходили конкурси, фестивалі, військові ігри. Такі конкурси, як на крашу форму, емблему, опис і оформлення багатоденної подорожі, туристське фото та малюнок, художню самодіяльність, оформлення бівуака, туристську саморобку, на кращий обід вважалися найбільш цікавими. Організація туристичних зльотів, підготовка і проведення різноманітних конкурсів, зазвичай, відбувалися під керівництвом учителів, краєзнавців та викладачів кафедр ботаніки, геології, історії обласних педагогічних інститутів. Той факт, що в туристичних зльотах, що відбулися у Запорізькій, Дніпропетровській, Рівненській області, взяли участь до 500 юних туристів, підтверджує справжню популярність цієї форми туристично-краєзнавчої діяльності [10, арк. 5]. Туристичні зльоти організовувалися і проводилися також на рівні шкіл, районів. Так, у 1960 р. школярі Тисменицького району Івано-Франківської області провели туристичний зліт на галявині в Марковецькому лісі. Юні туристи-краєзнавці змагалися у розкладанні і складанні намету, розпалюванні вогнища, форсуванні річки [2, с. 16]. З метою популяризації туризму і туристично-краєзнавчої діяльності організовувалися обласні туристичні змагання вчителів, які брали участь у змаганнях з туристської техніки, орієнтування на місцевості, топографічних змаганнях, у конкурсах із в'язання вузлів, укладання наплічника, розпалювання вогнища, з художньої самодіяльності та туристського побуту [2, с. 22].

Розвиток дитячого туризму в Українській РСР відбувався під керівництвом Республіканської ДЕТС. Педагоги-методисти РДЕТС разом з вченими і науковцями, працівниками науково-дослідних інститутів Академії наук УРСР (геології, археології, економіки, мистецтвознавства, фольклору та

етнографії ім. М. Рильського), наукових товариств (Товариство охорони природи, Товариство охорони пам'яток історії та культури), Київського філіалу Центрального музею В. І. Леніна, Республіканського історичного музею розробляли завдання для експедиційних загонів юних туристів. Талановиті педагоги і майстри свого фаху І. С. Бакалова, К. Й. Вахліс, Р. М. Левицька, Л. Н. Луцька, А. Й. Піщанський, Е. С. Полтавець, С. С. Сімонова, Є. В. Ситник та інші керували роботою гуртків юних екскурсоводів, молодших інструкторів пішохідного туризму, червоних слідопитів, які працювали на РДЕТС. Найбільш активні гуртківці здавали норми на значок «Юний турист», «Турист СРСР», отримували звання «Юний екскурсовод» [9, арк. 4]. Тільки впродовж 1970 - 1971 н. р. на Республіканській ДЕТС працювало 18 гуртків туристично-краєзнавчого напрямку, 10 з яких були гуртки молодших інструкторів з туризму, 2 - молодших інструкторів з гірського туризму, 6 - екскурсоводів-краєзнавців [11, арк. 39]. Навчання в гуртках проходило за програмою, розробленою навчальною частиною РДЕТС, яка передбачала теоретичні і практичні заняття, походи вихідного дня, тренувальні, звітні і залікові туристичні походи. Навчальні заняття проходили в спеціально обладнаних класах з використанням технічних засобів — кінофільмів, магнітофонних записів, схем, муляжів, плакатів, фотографій. Щомісяця слухачі школи молодших інструкторів туризму збиралися і проводили клубні вечори, під час яких слухали нові туристські пісні, переглядали туристські кінострічки, обговорювали маршрути майбутніх туристичних походів, організували виставки «Трофеї далеких доріг». Керівники гуртків ставили за мету виховувати гуртківців у комуністичному дусі на кращих революційних, бойових і трудових традиціях радянського народу, надавати необхідні знання з туризму та краєзнавства, залучати гуртківців до суспільно-корисної праці, а головне, готувати туристичних організаторів, молодших інструкторів з туризму та юних екскурсоводів до роботи у школах і позашкільних установах. Тільки у 1971 р. у гуртках РДЕТС було підготовлено 44 розрядників, 6 тур організаторів, 23 молодших інструкторів, 22 значкістів «Юний турист», 15 значкістів «Турист СРСР» [11, арк. 39].

Про масштаби туристично-краєзнавчої роботи в школах і позашкільних навчально-виховних закладах республіки свідчать такі дані. У 70 — 80-х рр. у кожній області України працювала дитяча екскурсійно-туристична станція, всього 28. При обласних та міських ДЕТС діяли 928 туристичних гуртків, в яких займалися 17 708 учнів. Окрім цього, у школах та позашкільних установах республіки працювали 24 747 гуртків, в яких займалися 468 315 учнів [12, арк. 61].

Слід зазначити, що туристично-краєзнавча діяльність, яку проводили працівники РДЕТС, була завжди підпорядкована головній меті - патріотичному вихованню молоді. Навіть розважальні заходи, такі як вечори дружби, туристичні вогники організовувалися

під актуальними на той час девізами: "Шляхами В. І. Леніна". "Дружба і братерство всіх народів СРСР", "Комсомолу України - 50 років", "Піонери - зміна комсомолу" [10, арк. 11]. Хоча більшість форм туристично-краєзнавчої роботи в гуртках зі школярами була пов'язана з практичною туристською діяльністю, походами, подорожами, зльотами, змаганнями, мала місце і кропітка робота в архівах, і складання описів подорожі, і самостійна дослідницька робота, яка була спрямована на вивчення історії і культури краю.

Кращі гуртківці туристичних станцій, червоні слідопити, переможці республіканського огляду краєзнавчих музеїв, географічних олімпіад, переможці етапів експедиції школярів "У країну знань" нагороджувалися путівками для відпочинку в республіканських туристичних таборах. Робота з оздоровлення дітей у таборах поєднувалася з навчально-виховними заходами з підвищення спортивно-туристичної кваліфікації учнів і підготовки з їх числа громадських туристичних кадрів для шкіл республіки — молодших інструкторів, туристичних організаторів, суддів з туристської техніки та орієнтування на місцевості та ін. [10, арк. 15]. Юні туристи отримували туристські навички завдяки активному відпочинку в таборі, який включав змагання з туристської техніки, орієнтування на місцевості, екскурсії, зустрічі, конгреси юних туристів, огляд стройової підготовки загонів, змагання з техніки гірського туризму, альпіністські і загальноотабірні спартакіади, тренувальні й залікові походи.

Основними туристськими змаганнями в таборах були:

- змагання з туристської техніки;
- орієнтування за обумовленим напрямком;
- орієнтування по маркованій трасі;
- топографічні диктанти [10, арк. 17].

Популярною формою організації заняття була гра - топографічна військово-стройова, побутова краєзнавча, спортивна, а також гра з туристської техніки та сигналізації. Члени маршрутно-кваліфікаційних та атестаційних комісій таборів, які склалися з досвідчених інструкторів туризму та альпінізму, розробляли та затверджували туристичні походи I і 2 категорій складності і присвоювали на місцях 3 спортивний і 3 та 2 юнацькі розряди з туризму на звання: "туристичний організатор" і "молодший інструктор з туризму". Заняття з юнацького туризму проводилися за програмами Центральної Ради з туризму з підготовки молодших інструкторів, туристичних організаторів та суддів з туристичних змагань (1966 р.), а також за вимогами і нормативами на значок "Турист СРСР". Органи дитячого самоврядування (Рада табору, Рада командирів) активно допомагали педагогічному колективу та керівництву табору у всіх організаційних справах.

Залежно від організаційної форми розрізняли обласні табори, стаціонарні, пересувні або маршрутні табори, профільні дитячі туристичні табори, у тому числі військово-спортивні, самодіяльні туристичні

шкільні, міські, районні, табори праці і відпочинку з проведенням туристично-краєзнавчої роботи. Кількість туристичних таборів постійно зростала в усіх областях України. Як свідчать архівні документи, у 1969 р. у республіці функціонувало 46 стаціонарних обласних туристичних таборів. 1500 самодіяльних шкільних, міських, районних туристичних таборів [10, арк. 19-20]. Дитячі екскурсійно-туристичні станції Львівської, Чернівецької, Закарпатської, Івано-Франківської областей організували роботу таборів не тільки в літній період, а й під час зимових канікул [12, арк. 55]. Пересувні (маршрутні) туристичні табори працювали у Волинській, Івано-Франківській, Львівській, Кримській, Одеській, Харківській, Чернівецькій областях та в м. Севастополі. Діяльність пересувних чи маршрутних таборів, як свого роду форма туристичної роботи з дітьми, складалася з військово-патріотичного виховання, фізичного загартування, вдосконалення знань і практичних навичок юних туристів з туристської техніки. Так, у пересувному таборі "Горний" Кримської обласної ДЕТС школярі мали можливість підвищувати свою туристську кваліфікацію, набувати навички з гірського туризму та скелелазання [10, арк. 9].

Методисти обласних ДЕТС постійно надавали допомогу школам і позашкільним установам в організації туристично-краєзнавчої роботи, надсилали різноманітні інструктивно-методичні матеріали (розробки, рекомендації, умови для проведення конкурсів, оглядів, різні положення, типові завдання для експедиційних загонів, маршрути походів та екскурсій тощо у формі брошур, буклетів, методичних листів, плакатів). Аналіз архівних документів показав, що особливо ефективно проводилася інструктивно-методична та видавнича діяльність ДЕТС Волинської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Львівської, Херсонської, Харківської областей [11, арк. 32]. Значну роль у справі популяризації туристично-краєзнавчої роботи серед школярів Івано-Франківської області зіграло видання журналу "Юний турист-краєзнавець". Журнал виходив при сприянні працівників обласної ДЕТС один раз у квартал [11, арк. 34].

Таблиця 2

Цілі і форми організації туристично-краєзнавчої роботи загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладів у 60 - 80-х рр. ХХ ст.

Форми організації туристично-краєзнавчої роботи	Практична мета	Виховна мета
Туристично-краєзнавчі подорожі. Туристичні походи. Експедиції. Освітні екскурсії. Туристичні зльоти. Спортивно-	Збір краєзнавчого. архівного матеріалу для музею. Вивчення економіки, історії, історично-культурної спадщини	Виховання на кращих революційних. бойових. трудових традиціях. Патріотичне виховання. Екологічне виховання. Естетичне

туристичні спартакиади. змагання, ігри. Конкурси. фестивалі. вогниці. вечори. виставки. Зустрічі з видатними людьми краю. Пошуково-дослідницька робота в архівах.	рідного краю. Проведення дослідницької роботи. Отримання туристської підготовки. Отримання теоретичних і практичних знань з туристської підготовки. Удосконалення знань і практичних навичок юних туристів. Підвищення туристської підготовки, кваліфікації. Фізичне загартування юних туристів.	виховання. Фізичне виховання.
---	--	-------------------------------

Отже, проведений аналіз показав, що туристично-краєзнавча робота, яка проводилася в загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладах у 60-80-х рр. ХХ ст. мала чітко визначені мету, завдання, зміст і різноманітні форми організації (див. табл. 2). Попри недоліки і упущення, що спостерігалися в цій роботі, заідеологізованість змісту теоретичної підготовки юних туристів-краєзнавців, були й прогресивні досягнення і позитивні впливи на розвиток юної особистості. Вважаємо, що туристично-краєзнавча робота у школах і позашкільних навчально-виховних закладах республіки сприяла всебічному розвитку школярів, їх розумовому, фізичному, естетичному, екологічному, патріотичному вихованню. Захоплення у шкільні роки подорожами, походами, туристично-краєзнавчою роботою, без сумніву, допомогло багатьом юнакам і дівчатам визначитися в житті і, можливо, у майбутньому обрати життєвий шлях і професію, пов'язану з туризмом.

ЛІТЕРАТУРА

- 10 років Закону України «Про позашкільну освіту»: від здобутків до перспектив позашкільної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/newstmp/2010/23_06/doc.doc/.
- Голос історії — голос майбутнього. Сторінки історії Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді / Під ред. М. Ю. Косила, І. М. Косика. - Ів.-Фр.: Лілея-НВ. 2003. - 134 с.
- Державна Національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття).-К.: Райдуга, 1994. —61 с.
- Енциклопедія освіти: [Акад. пед. наук України/ За заг. ред. В. Г. Кремени]. — К.: Юрінком Інтер. 2008. - 1040 с.
- Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02. О. В. Колотуха. - К, 2005. - 20 с.
- Освіта для сталого розвитку: Національна доповідь /

«Теоретичні питання культури, освіти та виховання»

- І. А. В. Кудін. К. М. Левківський. С. М. Степаненко та ін.]: За ред. С. М. Ніколаєнка. - К.: Знання, 2007. - 112 с.
- Позашкільна освіта України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/pozashkilna/>.
- Чагайда І. М. Екскурсознавство: [навчальний посібник] / І. М. Чагайда, С. В. Грибанова. - К.: ФПУ Інститут туризму, 2004. - 240 с.
- Ф. 166 Міністерство освіти УРСР оп. 15
- Спр. 6638 Відділ позашкільного виховання. Довідка про роботу Центральної дитячої екскурсійно-туристської станції Міністерства освіти УРСР за 1968 р., 6 арк.
- Спр. 7144 Відділ позашкільного виховання. Річний звіт про роботу Центральної Дитячої екскурсійно-туристської станції за 1969 р., 40 арк.
- Спр. 8047 Відділ позашкільного виховання. Річний звіт про роботу дитячої екскурсійно-туристської станції Міністерства освіти УРСР за 1971 р., 65 арк.
- Ф. 4715 Міністерство освіти Української РСР. Центральна дитяча екскурсійно-туристська станція оп. 2
- Спр. 349 Отчет о работе станции за 1970 г., 69 л.

УДК 371. 03: 004

Богачик М. С.
Рівненський державний
гуманітарний університет

СИСТЕМОТВІРНІ ЧИННИКИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті проаналізовано поняття «компетентність» та «інформатична компетентність» Визначені ознаки, властивості, структура та функції інформатичної компетентності. Визначені та проаналізовані рівні сформованості інформатичної компетентності.

Ключові слова: компетентність, інформатична компетентність, інформаційні технології.

Богачик М. С. Системообразующие факторы процесса формирования информатической компетентности! учащихся старших классов общеобразовательных учебных заведений В статье проанализированы понятия «компетентность» и «информатическая компетентность». Определены признаки, свойства, структура и функции информатической компетентности Определены и проанализированы уровни сформированности информатической компетентности

Ключевые слова: компетентность, информатическая компетентность, информационные технологии

Bohachyk Maryna Systemic factors making process information competence of the seniors of secondary schools. The article analyzes the concept of "competence" and "information competence". Defined features, properties, structure and functions information competence. Determined and analyzed the levels of development information competence.

Key words: competence, information competence, information technology